

УДК 681.513.6:67/68

МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ АГРАРНИХ І ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СИСТЕМІ ВИРОБНИЦТВА ТОВАРІВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Наумова Л.М. - д. е. н., доцент, ДВНЗ «Херсонський національний технічний університет»

Наумова О.Б. - д. е. н., професор, Міжнародний університет бізнесу і права, м. Херсон

У статті розглядаються концептуальні засади формування адаптивних систем управління якістю текстильної продукції. На основі синергічного підходу запропоновано формування багаторівневого механізму управління якістю продукції, який охоплюватиме всі елементи технологічного ланцюга – від сировинної бази до готової продукції.

Ключові слова: аграрне виробництво, легка промисловість, текстильна продукція, синергія, механізм управління якістю продукції.

Наумова Л.М., Наумов А.Б. Механизмы и инструменты управления качеством продукции аграрных и перерабатывающих предприятий в системе производства товаров легкой промышленности

В статье рассматриваются концептуальные основы формирования адаптивных систем управления качеством текстильной продукции. На основе синергетического подхода предложено формирование многоуровневого механизма управления качеством продукции, который будет охватывать все элементы технологической цепочки - от сырьевой базы до готовой продукции.

Ключевые слова: аграрное производство, легкая промышленность, текстильная продукция, синергия, механизм управления качеством продукции.

Naumova L.M., Naumov O.B. Mechanisms and instruments of quality control of agricultural and processing enterprises in the system of manufacturing light industry products

The article discusses conceptual principles of the formation of adaptive control systems of quality management of textile products. On the basis of a synergistic approach, the study proposes to form a multi-level quality control mechanism that will cover all elements of the production chain - from raw materials to finished products.

Keywords: agricultural production, light industry, textile products, synergy, mechanism of quality control.

Постановка проблеми. В теперішній час однією з найвагоміших проблем є відродження та розвиток вітчизняної текстильної промисловості. Ситуація на ринку текстилю характеризується насиченим попитом та високим рівнем конкуренції як за ціновими фактором, так і за фактором якості. Але з ростом доходів населення ціновий фактор стає дедалі менш важливим, а на перший план виходить якість.

Сучасні умови функціонування підприємств характеризуються підвищенням вимог до управління якістю продукції, зміною принципів формування конкурентоспроможності підприємств в умовах відкритого ринку, коли найбільш вагомою складовою конкурентоспроможності стає якість продукції, визначають нові критерії розвитку та функціонування систем якості, вимагають адаптації цих систем до нових умов господарювання. Стратегічним напрямком успішного функціонування підприємств з виробництва та

переробки текстильної сировини стає створення такої системи управління якістю, яка б дозволила не тільки забезпечувати оптимальний рівень споживчих властивостей продукції, але й надала б цій виробничій системі можливість адаптації до змінних вимог зовнішнього середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню управління якістю присвятили свої роботи відомі вітчизняні та іноземні вчені Ю.В. Бібік, М.Д. Ганаба, В.Г. Герасимова, С.О. Гуткевич, О.В. Кравченко, М.Г. Круглов, І. Пічурін, В.М. Приходько, Ю.В. Савицкий, С. Сиро, Р. Хойер, Б. Хойер, Г.А. Швиданенко, А. Фейгенбаум, та Г.М. Шишков та інші [1-11]. В роботах цих вчених досить ґрунтовно розглянуто підходи до визначення якості, методи оцінки рівня якості продукції, системи управління та організаційні аспекти управління якістю. Незважаючи на активізацію наукових досліджень у вказаному напрямі, слід зазначити, що проблеми наскрізного управління якістю продукції для технологічного ланцюга «сільське господарство – переробка – текстиль» та дослідження ступеня адаптивності системи управління якістю продукції до цього часу розроблені недостатньо.

Постановка завдання. Метою цієї статті є розробка концептуальних засад формування комплексної системи адаптивного управління якістю продукції у технологічному ланцюгу виробництва текстильної продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Забезпечення високого рівня споживчих характеристик продукції текстильної промисловості в Україні потребує адекватної організації системи управління цим процесом у всій системі виробництва: від сировини до готової продукції.

Система управління якістю продукції є динамічною структурою, що повинна постійно розвиватися у відповідності зі змінами зовнішнього середовища. Оскільки якість продукції – комплексна категорія, що передбачає вплив на результативну якість готової продукції якості всіх складових ресурсів, доцільно розглядати проблеми управління якістю з позицій системного підходу та синергетики. Синергічна парадигма характеризується двома якісно відмінними від інших підходів характеристиками: нелінійними залежностями зміни результативних показників та інтенсивністю, що передбачає цілісність бачення проблеми – взаємозв'язки підсистем, їхній кооперативний ефект та міжгосподарські зв'язки.

Система управління якістю продукції текстильної промисловості є відкритою системою, оскільки виробництво продукції супроводжується припливом ресурсів ззовні. Відкритість системи та сприйняття зовнішніх факторів сприяють збільшенню флуктуацій, система має два шляхи розвитку – збільшення ентропії та поступова деградація системи, або, навпаки, підвищення ступеня організованості системи. Метою створення системи управління якістю є нівелювання руйнівних процесів, забезпечення керованості рівня якості, зміна аттрактора, від руйнівного до такого, що стимулює систему до постійного удосконалення [12, с. 173].

Синергічний ефект від створення системи наскрізного управління якістю продукції у ланцюзі «сировина – первинна обробка – текстиль» представлений на рис. 1.

Розглянемо складові синергічного ефекту більш докладно:

1. Зменшення ймовірності руйнування структури підприємств внаслідок

зменшення невизначеності та впливу зовнішніх факторів. Оскільки постачальники сировини для переробного підприємства є підсистемами наскрізної системи управління якістю, зменшується невизначеність якості вхідних ресурсів. Споживачі сировини також є підсистемами зазначеної системи, тому вимоги текстильних підприємств до якості сировини та напівфабрикатів відомі сільськогосподарським підприємствам та підприємствам первинної обробки сировини.

2. Удосконалення взаємодії підсистем та забезпечення кооперативного ефекту всієї системи забезпечується за допомогою такого прояву синергетики як синхронізація протікання процесів у системі, синхронність використання ресурсів системи. Синхронізація виникає тому, що система поводить себе як єдине ціле, зміни, що відбуваються у системі, узгоджуються у часі, що забезпечує можливість перерозподілу інформаційних та інших ресурсів за всіма структурними підрозділами системи. Збільшується рівень «цілісності системи», ускладнюються внутрішні зв'язки між елементами системи. Підвищення складності системи призводить до збільшення її динамічності, тобто система становиться більш гнучкою, більш адаптивною до зовнішніх змін. Збільшення спроможності протистояти негативним зовнішнім змінам також забезпечується накопиченням досвіду системи.

3. Узгодження вимог до ресурсів, якими обмінюються підсистеми, призводить до зменшення витрат часу та коштів на проведення оцінки відповідності вхідних ресурсів вимогам підприємства. Зокрема, класифікування необробленої сировини на сільськогосподарському підприємстві за узгодженою з переробним підприємством методикою спрощує прийняття її на підприємствах з первинної обробки, дозволяє уникнути дублювання операцій щодо перевірки якості сировини. Зменшуються загальні витрати системи наскрізного управління якістю продукції у ланцюзі «сировина – первинна обробка – текстиль» на оцінку якості.

4. Швидкість реакції на замовлення та підвищення ступеня відповідності вимогам споживачів обумовлена тим, що система наскрізного управління якістю продукції діє як узгоджений механізм та дозволяє формувати характеристики майбутньої продукції на всіх стадіях переробки.

Встановити наявність синергії для відкритої складної системи достатньо просто. Але більш важливим завданням є планування та реалізація ефектів наскрізної системи управління якістю. Необхідно зазначити, що синергійний ефект від взаємодії підсистем – сільськогосподарських підприємств – виробників сировини, підприємств первинної обробки сировини та текстильних підприємств – може бути не тільки позитивним, але й негативним, в залежності від того, який аттрактор, або кінцеву мету, має система. Отже, для досягнення позитивних синергійних ефектів у наскрізній системі управління якістю продукції необхідна узгоджена та обґрунтована система цілей – аттракторів. Цілі підприємств щодо управління якістю поділено на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх цілей відносяться виробничо-економічні, фінансово-інвестиційні, соціальні. Зовнішні цілі спрямовані на формування престижу та покращення ринкових позицій, підвищення конкурентоспроможності. Цілі споживачів продукції в управління якістю виділяються ринкові – спрямовані на отримання більш досконалої продукції та захист зовнішнього середовища.

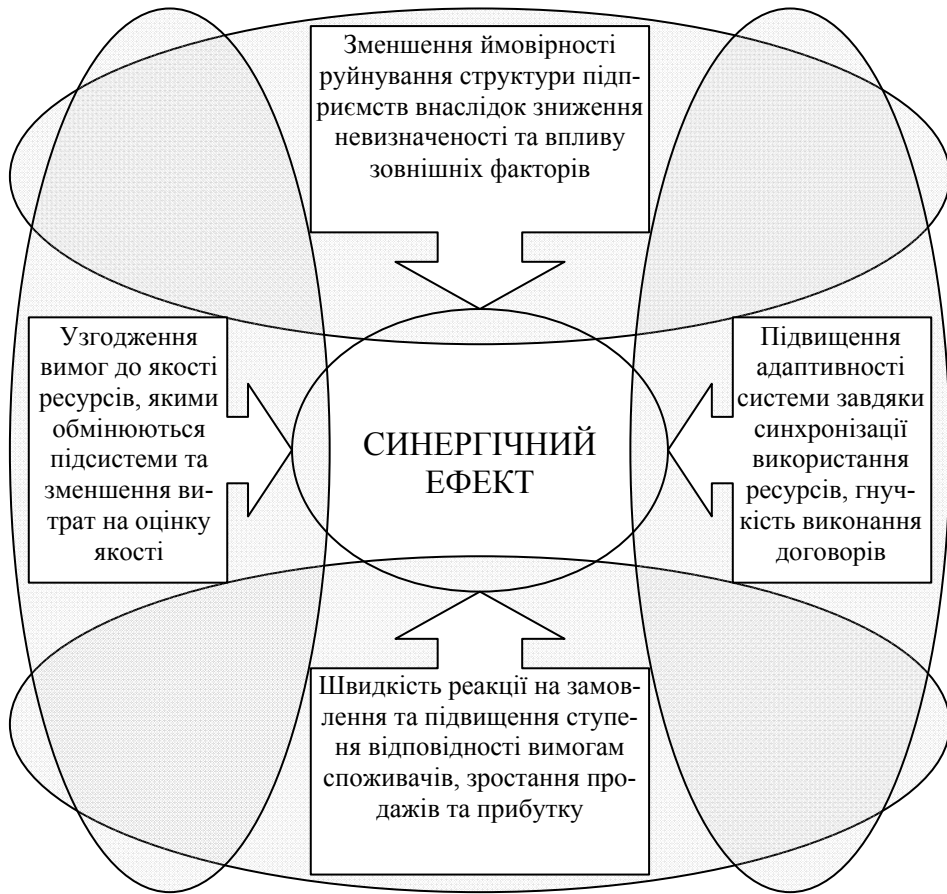

Рисунок 1. Складові синергічного ефекту створення наскрізної системи управління якістю продукції для ланцюга «сировина-первинна обробка - текстиль»

Основна задача синергічного управління якістю – забезпечення досягнення саме тих синергічних ефектів, що є бажаними для системи в цілому та дієвості аттракторів у відповідності із пріоритетами підприємства. Управління синергією охоплюватиме три ієрархічні рівні – об’єднання підприємств, окремі підприємства (з виробництва та первинної обробки сировини, текстильні підприємства) та відділи підприємств. Взаємодія підприємств створює вищий рівень управління якістю, який визначає методика оцінки якості окремими підприємствами, вимоги до рівня якості та способи сертифікації підсистем управління якістю продукції окремих підприємств. При цьому важливі всі види синергічних ефектів: технологічний, що орієнтований на уникнення дефектів, економічний, спрямований на зниження витрат, і діловий, який виникає на основі спільних інтересів покупців.

Наступний, нижчий рівень синергії у наскрізній системі управління якістю продукції – взаємодія підрозділів підприємства та узгодження їх діяльності.

Синергічні ефекти на цьому рівні – розподіл робіт, спрямованих на забезпечення якості, між підрозділами підприємства.

Найнижчий рівень синергії – це діяльність окремих підрозділів та узгодження їх структурних елементів.

Синергічні ефекти наскрізної системи управління якістю продукції наведено на рис. 2.

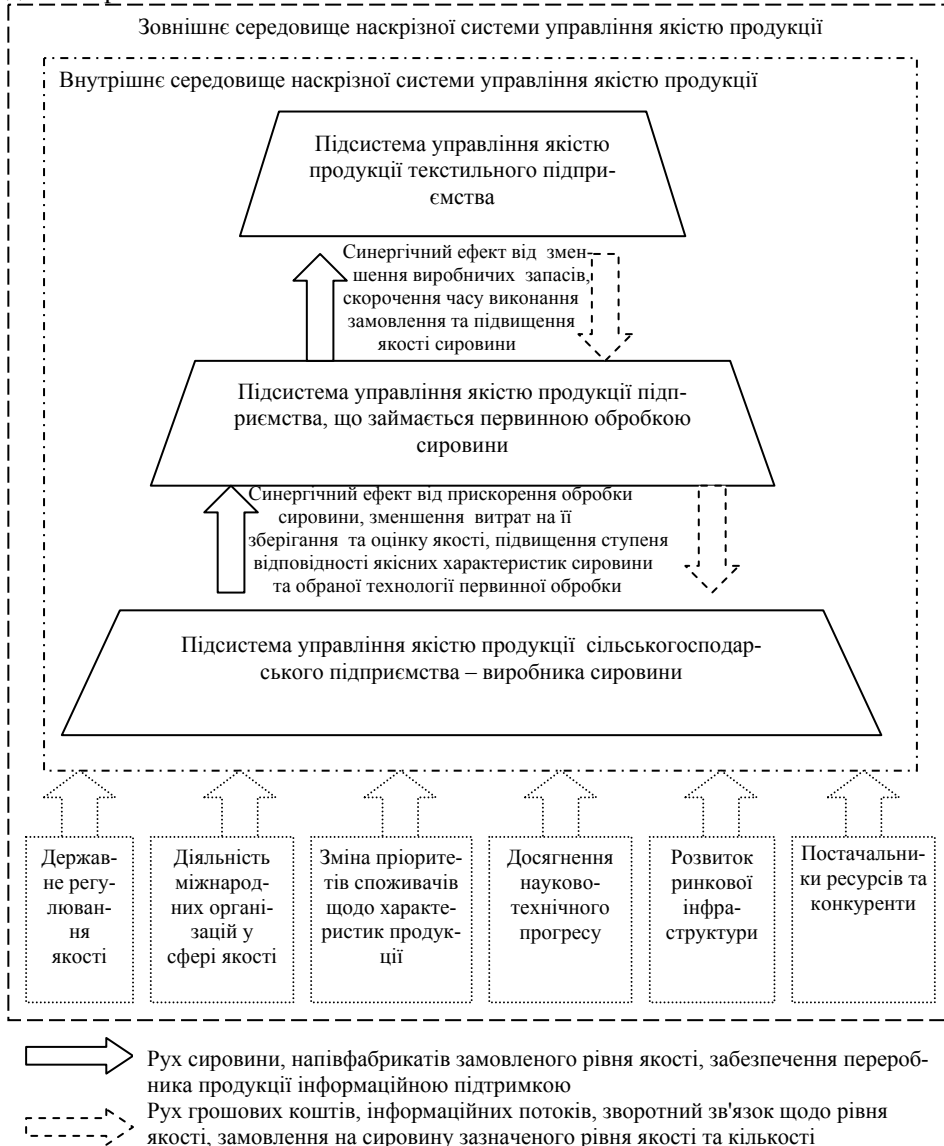

Рисунок 2. Визначення синергічних ефектів впровадження наскрізної системи управління якістю продукції

Механізм управління якістю продукції представлений на рис. 3.

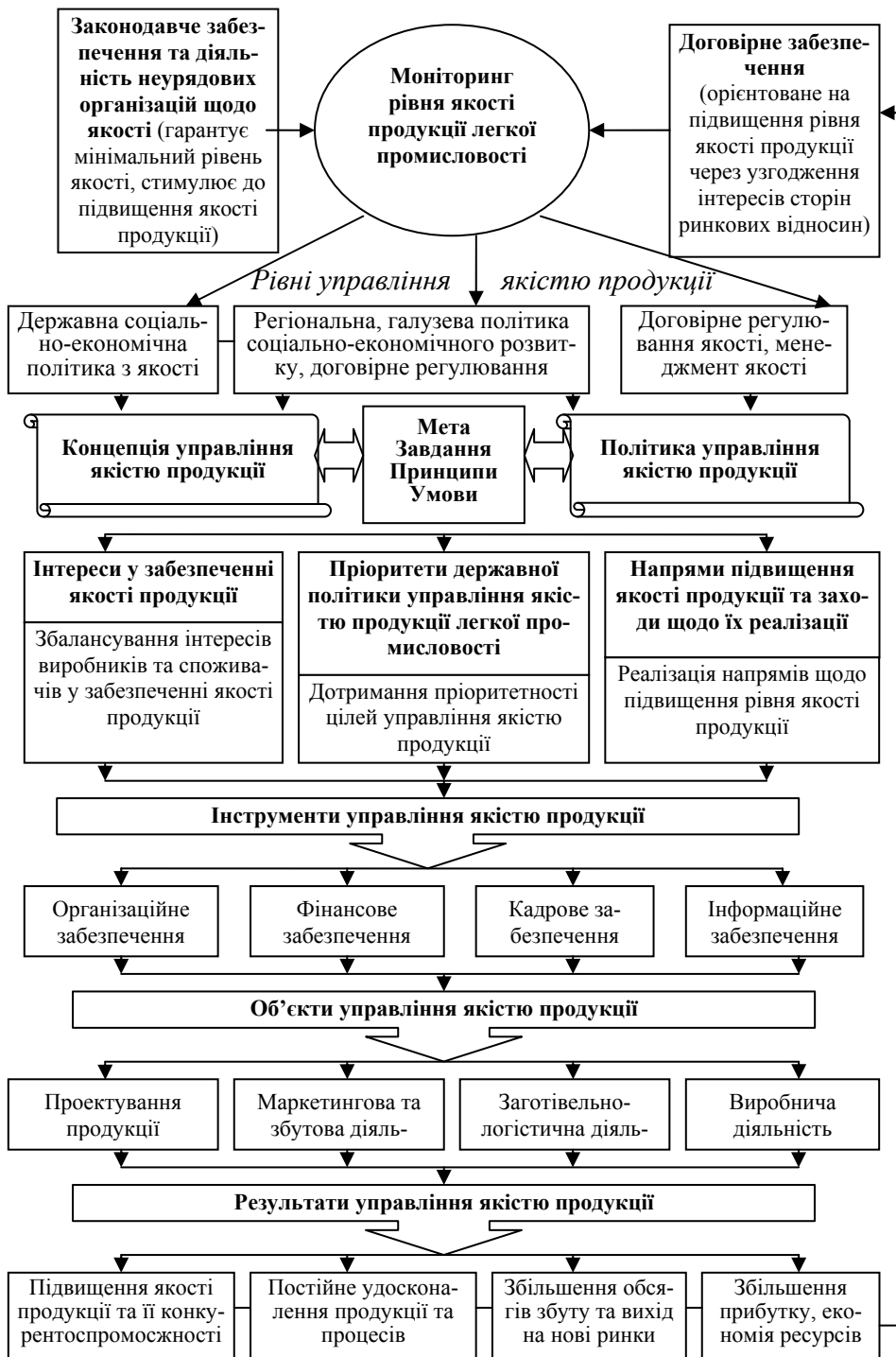

Рисунок 3. Механізм управління якістю текстильної продукції

На рисунку добре видно основну перевагу наскрізної системи управління якістю продукції – всі підприємства ланцюгу переробки сировини є внутрішнім середовищем системи, отже, зменшуються ступінь невизначеності результатів функціонування системи управління якістю.

До зовнішнього середовища відносяться міжнародні організації у сфері якості, державне регулювання якості продукції, зміна пріоритетів споживачів щодо характеристик продукції, досягнення науково-технічного прогресу, розвиток ринкової інфраструктури як передумови підвищення ефективності функціонування підприємства.

Таким чином, наскрізна система управління якістю продукції забезпечить синергійний ефект. Її впровадження у діяльність підприємств потребує розробки механізму впровадження та функціонування.

Запропонований механізм втілює провідні ідеї нашого дослідження:

- механізм управління якістю продукції є багаторівневим, тобто здійснюється на макро-, мезо- і мікрорівні, при чому суб'єкти, набір управлінських рішень, інструменти на кожному рівні різняться;

- механізм управління якістю продукції спрямований на досягнення цілей сторін соціально-економічних відносин: споживача – задовольнити особисті потреби, виробника – досягти високої ефективності, інноваційності продукції, суспільства – забезпечити високий рівень якості життя;

- управління якістю продукції відбувається через державне і договірне регулювання: державні стандарти встановлюють мінімальний рівень якості продукції, орієнтацію на високу якість продукції мають забезпечувати договірні норми, при чому необхідно прагнути до поширення і вдосконалення якості договірного регулювання, підвищення впливу асоціацій з якості на підвищення якості продукції на підприємствах легкої промисловості та популяризацію й впровадження провідного світового досвіду на підприємствах;

- в основу механізму закладено принцип відповідності якості продукції якості ресурсів та задоволення споживачів: при підвищенні рівня якості продукції має бути врахована ступінь реалізації вимог споживачів до якісних характеристик продукції і одночасно створені стимулюючі умови для найбільш повного та ефективного використання ресурсів;

- об'єктом управлінського впливу є процес формування якості продукції;

- на виробничому рівні управління якістю продукції здійснюється через розробку і реалізацію програм забезпечення якості продукції.

Реалізація механізму управління якістю продукції здійснюється шляхом виконання умов досягнення високої якості продукції. Ними є:

- високий рівень технічного забезпечення виробничого процесу;
 - ринкова вартість ресурсів; відповідні умови зберігання та транспортування продукції;
 - якість всіх ресурсів, що приймають участь у створенні продукції;
 - законодавче забезпечення захисту прав та інтересів споживачів;
 - захищені права і інтереси споживачів; справедливі соціально-економічні відносини;
 - стабільність у часі якісних характеристик сировини;
 - взаємовигідні договірні відносини виробника та споживача;
 - сприятливий соціально-психологічний клімат;
-

- мотивація колективу до підвищення якості;
- інформування споживачів та формування культури споживання;
- сприяння споживання якісної продукції розвитку споживача;
- гармонійне поєднання якості продукції та екологічних вимог щодо захисту навколишнього середовища.

Висновки. Запропонований нами підхід передбачає розробку багаторівневого механізму управління якістю продукції, у якому управління здійснюється на макро-, мезо- і мікрорівні, причому суб'єкти, набір управлінських рішень, інструменти на кожному рівні різняться. Подальші дослідження слід спрямовувати на впровадження у практику діяльності підприємств адаптивного механізму управління якістю текстильної продукції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ганаба М.Д. Якість як основний критерій виробництва конкурентоспроможної продукції // Економіка АПК – 2006 - № 9 – С. 108 – 113
2. Гуткевич С.О., Кравченко О.В. Ефективність функціонування системи менеджменту якості на підприємстві з позицій попроцесного підходу // Актуальні проблеми економіки – 2006 – №3 (57) – С. 75 – 84
3. Бібік Ю.В. Економічні аспекти сертифікації продукції та систем управління якістю за міжнародними стандартами - Автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня к.е.н. – Харків, 2003 – 20 с.
4. Герасимова В.Г. Цена и качество товаров народного потребления / Под ред. В.И. Тарасова – Мн.: Наука и техника, 1989 – 108 с.
5. Роберт Хойер, Брук Хойер Что такое качество? (по страницам журнала Quality Progress)// Стандарты и качество - №3 – 2002 – С. 97 – 102
6. Пичурин Игорь Сущность понятия «качество» // Стандарты и качество – 2002 – №8 – С. 62-63
7. Приходько В.М., Швиданенко Г.А. Перестройка управления качеством (из опыта работы машиностроительных предприятий) – К.: Техника, 1989 – 112с.
8. Совершенствование управления качеством продукции на промышленном предприятии / Савицкий Ю.В. и др. – К.: Техніка, 1987 – 86 с.
9. Фейгенбаум А. Контроль качества продукции: Сокр. пер. с англ. / Авт. предисл. и науч. ред. А.В. Гличев - М.: Экономика, 1986 – 471 с.
10. Сагата Сиро Практическое руководство по управлению качеством / Пер. с 4-го яп. Издания С.И. Мышкиной, под ред. В.И. Гостева - М.: Машиностроение, 1980. – 215с.
11. Круглов М.Г. Менеджмент качества как он есть / М.Г. Круглов, Г.М. Шишков – М.: Эксмо, 2006 – 544 с.
12. Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса. Новый диалог человека с природой. М.: Прогресс, 1986. – 431 с.